

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2538

คู่มือนักเลือกตั้ง (2) ตอนสู่สนามเลือกตั้ง

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

เมื่อถึงฤดูการเลือกตั้ง สนามเลือกตั้งกลับมามีชีวิตชีวา คราคำด้วยผู้คน และ สะพัดด้วยกระแสเงินตรา นักเลือกตั้งจำเป็นต้องศึกษาวิถีชีวิตในการแสวงหาชัยชนะในสนามเลือกตั้ง จงศึกษาบทเรียนจากนักเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จทางการเมือง

ข้อ 1 การจัดระบบหัวคะแนนเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับนักเลือกตั้งที่เลือกเส้นทาง การเมืองอันยาวไกล หากปราศจากระบบหัวคะแนน นักเลือกตั้งยากที่จะต่อสายสัมพันธ์ไปถึง ประชาชนที่เป็นฐานรากได้ นักเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งโดยปราศจากระบบ หัวคะแนนจำเป็นต้องเร่งรีบจัดตั้งระบบหัวคะแนน มิฉะนั้นชีวิตทางการเมืองอาจมีอายุอัน แล่นสั้น หัวคะแนนมิได้มีประโยชน์เฉพาะในฤดูการเลือกตั้ง แม้นอกฤดูการเลือกตั้งหัวคะแนน สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนไปสู่ผู้เลือกตั้ง ดูแลทุกข์สุขของ ประชาชนแทนนักเลือกตั้ง และช่วยขจัดปัดเป่าภาวะทุกข์เข็ญของประชาชนแทนนักเลือกตั้งใน ระดับหนึ่ง ในประการสำคัญ หัวคะแนนช่วยสอดแนมความเคลื่อนไหวของปรปักษ์ทางการเมือง ของนักเลือกตั้ง ซึ่งช่วยป้องกันมิให้เพลิงพล้ำปรปักษ์โดยง่าย การขยายฐานของระบบหัว คะแนนทั้งในแนวราบและแนวดิ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

ข้อ 2 อย่างกระโดดลงสนามเลือกตั้งอย่างสุ่มเสี่ยง โดยหวังเพียงท่มเงินซื้อเสียง เจ้าบุญท่มจำนวนมากที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งปรากฏให้เห็นทุกฤดูกาล การท่มเงินซื้อเสียง โดยปราศจากสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับประชาชน มิได้ให้หลักประกันว่าจะประสบความสำเร็จในการ เลือกตั้ง แต่ถ้ามีอุบัติเหตุได้รับชัยชนะจำเป็นต้องลงทุนจัดตั้งระบบหัวคะแนนและสถาปนา สายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับราษฎร เพื่อยืดอายุทางการเมือง

ข้อ 3 การเลือกหุ้นส่วนการเลือกตั้งมีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือความ ล้มเหลวในการเลือกตั้ง ในระบบการเลือกตั้งที่เขตการเลือกตั้งแต่ละเขตมีผู้แทนราษฎรได้มากกว่า หนึ่งคน นักเลือกตั้งจำเป็นต้องมีหุ้นส่วนการเลือกตั้ง นักเลือกตั้งที่ชาญฉลาดจะต้องไม่ปล่อยให้ พวกรักษาคนผู้สมัครรับเลือกตั้งตามใจชอบ หากแต่ควรต่อรองให้เลือกหุ้นส่วนการเลือกตั้งเอง

หากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคคัดเลือกให้เป็นหุ้นส่วนครีโตนัลไม่กินกัน หรือมีแนวความคิดไม่สอดคล้องต้องกัน นักเลือกตั้งที่มีอำนาจต่อรองจักต้องข่มขู่ผู้บริหารพรรคเพื่อให้เปลี่ยนรายชื่อหุ้นส่วนการเลือกตั้ง มิฉะนั้นจักต้องกระทำกรณหนึ่งอันใดจนถึงขั้นย้ายพรรค หากเหตุการณ์เช่นว่านี้เกิดขึ้นในพรรคที่หัวหน้ากระสันอยากได้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคมักจะเข้ามาไกล่เกลี่ยเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายประนีประนอมกัน ในกรณีที่มีการเตะหุ้นส่วนการเลือกตั้งออกจากทีมไม่ประสบความสำเร็จ นักเลือกตั้งที่มีอำนาจต่อรองอาจได้ค่าตัวเพิ่มขึ้นจากเงินช่วยเหลือจากพรรคการเลือกหุ้นส่วนการเลือกตั้งจักต้องพิจารณาจากฐานเสียงเป็นสำคัญ หุ้นส่วนการเลือกตั้งไม่ควรมาจากเขตหรืออำเภอเดียวกัน แต่ควรมาจากต่างเขตต่างอำเภอ เพื่อขยายฐานเสียงทั้งในแนวอนและแนวตั้ง เจ้าบุญทุ่มที่ต้องการเป็นนักเลือกตั้งจักต้องเลือกหุ้นส่วนที่มีฐานเสียงอันมั่นคง และต้องพึ่งหุ้นส่วนในการหาคะแนนเสียงนายทุนระดับชาติจำนวนไม่น้อย ใต้เต้าขึ้นเวทีการเมืองระดับชาติด้วยยุทธวิธี เช่นว่านี้

ข้อ 4 ทีมผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือหุ้นส่วนการเลือกตั้งจักต้องทำข้อตกลงการเป็นหุ้นส่วนให้ชัดเจน มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาความขัดแย้งจนพ่ายแพ้การเลือกตั้งในภายหลัง ข้อตกลงที่สำคัญก็คือ ข้อตกลงจำนวนเงินที่จะลงขัน หากการรณรงค์หาเสียงกระทำกันเป็นกระบวนการเดียวกัน หุ้นส่วนการเลือกตั้งจักต้องลงขัน โดยมีคนกลางบริหารการใช้จ่าย กรณีส่วนใหญ่จะไม่เป็นเช่นนี้ เพราะหุ้นส่วนการเลือกตั้งมักจะไม่ไว้วางใจกันเอง บางทีแม้จะร่วมสมัครรับเลือกตั้งมาหลายสมัย แต่ก็หาได้ไว้วางใจกันไม่ การไม่ไว้วางใจหุ้นส่วนการเลือกตั้งเป็นประเพณีกรรมที่สมเหตุสมผล นักเลือกตั้งในอดีตจำนวนไม่น้อยต้องน้ำตาตกใน เพียงเพราะไว้วางใจหุ้นส่วนการเลือกตั้ง นักเลือกตั้งหน้าโง่บางคนมอบหมายให้หุ้นส่วนคุมการใช้จ่ายในการหาเสียง ผลปรากฏว่า หุ้นส่วนนำเงินไปโปรยปรายในอำเภอที่เป็นฐานเสียง จนไม่มีเงินเหลือสำหรับแจกจ่ายในอำเภอที่เป็นฐานเสียงของนักเลือกตั้งหน้าโง่คนนั้น กฎเหล็กสำหรับนักเลือกตั้งก็คือ จงอย่าไว้ใจหุ้นส่วนการเลือกตั้งของตนด้วยกฎเหล็กดังที่กล่าวนี้ หุ้นส่วนการเลือกตั้งจึงมิใช่หุ้นส่วนชนิดร่วมหัวจมท้ายด้วยกัน หากเป็นแต่พันธมิตรชั่วคราวที่พร้อมจะหักหลังกันทุกขณะเมื่อผลประโยชน์ขัดกัน รูปแบบที่ลงตัวก็คือ หุ้นส่วนการเลือกตั้งแต่ละคนแสวงหาเงินทุนทางการเมืองของตนเอง และต่างคนต่างใช้จ่ายเงินทุนของตนเองโดยที่รายจ่ายบางรายการดังเช่นค่าพิมพ์โปสเตอร์หาเสียง พรรคส่วนกลางเป็นผู้รับภาระหุ้นส่วนการเลือกตั้งอาจร่วมหาเสียงด้วยกันเป็นครั้งคราว แต่ในกรณีส่วนใหญ่แยกกันหาเสียง เพียงแต่หาเสียงให้กันและกัน หากมีความซื่อสัตย์ต่อหุ้นส่วนด้วยกัน แต่ความซื่อสัตย์เป็นคุณสมบัติที่หายากในหมู่นักเลือกตั้ง พอๆกับการหาสีขาในฉากก๊วย อนึ่ง การเป็นหุ้นส่วนการเลือกตั้งจะหวังความเสมอภาคมิได้ เพราะฐานการเมืองและเศรษฐกิจของหุ้นส่วนแต่ละคนแตกต่างกัน นายทุนที่ปราศจากฐานเสียง หากต้องการเป็น

นักเลือกตั้ง ก็ต้องแบกรับภาระรายจ่ายทางการเมืองแทนหุ้นส่วนที่มีฐานเสียง เพราะต้องอาศัย บารมี ชื่อเสียงกิตติคุณ และเครือข่ายทางการเมืองที่สะสมมาแต่อดีตของหุ้นส่วนของตน

ข้อ 5 การจัดระบบการเงินทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของนักเลือกตั้ง นักเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จในชีวิตทางการเมืองจำเป็นต้องมีระบบการเงินทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ การเลือกตั้งต้องอาศัยเงินในการรณรงค์หาเสียง เงินยังจำเป็นในการหล่อเลี้ยง ระบบหัวคะแนน และสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่มีกับประชาชนในเขตการเลือกตั้ง คำถามพื้นฐาน มีอยู่ว่านักเลือกตั้งหาเงินมาจากแหล่งใด นักเลือกตั้งบางคนนำเงินออมของตนที่สะสมมาแต่อดีตมาใช้จ่าย การตัดสินใจนำเงินออมมาใช้จ่ายทางการเมืองมิได้แตกต่างไปจากการตัดสินใจ นำเงินออมไปลงทุน ดังนั้น จึงต้องประเมินผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้เทียบกับต้นทุนที่ต้องเสีย ประโยชน์ที่ต้องการไม่จำเป็นต้องเป็นประโยชน์ในรูปตัวเงินเสมอไป นักเลือกตั้งบางคนอาจ ต้องการเพียงตำแหน่งรัฐมนตรี เพื่อเกียรติยศของวงศ์ตระกูล โดยมีได้หวังกอบโกย นักเลือกตั้ง ส่วนใหญ่อาศัยเงินช่วยเหลือจากพรรคในการหาเสียง เงินช่วยเหลือดังกล่าวนี้ก็คือ ราคาค่าตัวของนักเลือกตั้งนั่นเอง การหาเงินลงขันจากญาติสนิทมิตรสหายเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในหมู่ นักเลือกตั้ง หากทรัพยากรทางการเงินที่ระดมได้ยังไม่พอเพียงแก่การใช้จ่าย ก็จำเป็นต้องแสวงหา "มูลนาย" เพื่อเป็นผู้อุปถัมภ์ ในกรณีทั่วไป "มูลนาย" มักเป็นผู้นำ ส.ส. หรือหัวหน้า "มุ้ง" ใน พรรคการเมืองต่างๆ ในกรณีเฉพาะ "มูลนาย" อาจเป็นเจ้าพ่อหรือนายทุนท้องถิ่น ด้วยเหตุดังนี้ นักเลือกตั้งที่ไม่มีอิสรภาพทางการเงินจึงต้องภักดีต่อ "มูลนาย" และตอบแทน "มูลนาย" ในวาระ อันเหมาะสม สำหรับผู้นำ ส.ส. หรือหัวหน้า "มุ้ง" อยู่ในฐานะที่จะระดมทรัพยากรทางการเงิน จากนายทุนทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยที่ต้องตอบแทนนายทุนเหล่านั้นเมื่อมีอำนาจทาง การเมือง นักเลือกตั้งที่ทรงอำนาจทางการเมืองอยู่ในฐานะที่จะผันทรัพยากรของแผ่นดินไปใช้ ประโยชน์ทางการเมือง และยังสามารถแสวงหาส่วนเกินทาง เศรษฐกิจจากการดำเนินนโยบายได้ อีกด้วย แม้ว่าจะผิดจริยธรรมและผิดกฎหมายก็ตาม แม้ว่าการระดมทรัพยากรทางการเงินจะเป็น เรื่องสำคัญ แต่การจัดระบบการใช้จ่ายเงินก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน การใช้จ่ายเงินก็ต้องมี ประสิทธิภาพและมีช่องรั่วไหลน้อยที่สุด นักเลือกตั้งส่วนใหญ่บริหารการเงินด้วยตนเอง จะมีเพียง ส่วนน้อยที่มีมืออาชีพเป็นผู้บริหารระบบการเงินทางการเมือง

ข้อ 6 กำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญอีกประเภทหนึ่งของนักเลือกตั้ง นักเลือกตั้ง ต้องการกำลังคนอย่างน้อย 3 ประเภท คือ หัวคะแนน มืออาชีพ และจับกัง หัวคะแนนเป็นตัว เชื่อมระหว่างนักเลือกตั้งกับประชาชนในเขตการเลือกตั้ง มืออาชีพเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ รณรงค์ทางการเมือง ทั้งในการร่วมกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการหาเสียง การจัดกิจกรรม ทางการเมือง การรวบรวมข้อมูลทางการเมือง และการบริหารการหาเสียง การแสวงหาหัวคะแนน

และมีอาชีพเป็นภาระกิจที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ความเป็นปึกแผ่นของทีมนักเลือกตั้งมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนและคุณภาพของหัวคะแนนและมีอาชีพเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ที่มีร่วมกัน และความยำเกรงที่หัวคะแนนและมีอาชีพมีต่อนักเลือกตั้งอีกด้วย

ข้อ 7 การทำข้อตกลงพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์นับเป็นยุทธวิธีสำคัญในสนามเลือกตั้ง นักเลือกตั้งที่มีสายตายาวไกล อาจดึงคู่แข่งหรือปรับทิศทางการเมืองในอดีตที่เข้มแข็งที่สุดมาร่วมทีมเลือกตั้ง เพื่อประสิทธิผลการเลือกตั้งและการประหยัดต้นทุนการเลือกตั้ง การแปรปรับมาเป็นพันธมิตรเป็นยุทธวิธีที่เคยใช้ได้ผลมาแล้วในสนามเลือกตั้งจังหวัดตรังในปี 2531 โดยที่ผู้ที่ต้องเจ็บปวดก็คือ หนึ่งส่วนการเลือกตั้งที่ถูกเขี่ยออกจากทีมผู้สมัครนั่นเอง แต่นักเลือกตั้งที่ต้องการอนาคตทางการเมืองอันยาวไกลก็ต้องมุ่งมั่นต่อเป้าหมายการยึดกุมอำนาจรัฐจึงต้องมีการตัดสินใจที่เด็ดขาด การแปรปรับมาเป็นพันธมิตรปรากฏอย่างแพร่หลายมากขึ้นในช่วงหลัง ด้วยเหตุที่นักเลือกตั้งมิได้มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันในขั้นพื้นฐาน หากแต่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการแสวงหาอำนาจ การที่ปรับปรับทางการเมืองย้ายเข้าไปอยู่พรรคเดียวกันเพื่อเป็นหนึ่งส่วนการเลือกตั้งจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เข้าใจได้ เพราะนักเลือกตั้งก็ต้องลดความเข้มข้นในการแข่งขันเพื่อลดรายจ่ายทางการเมือง นายทุนต้องการอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจฉันใด นักเลือกตั้งก็ต้องการอำนาจผูกขาดทางการเมืองฉันนั้น การสร้างอำนาจผูกขาดทางการเมืองมิใช่การกระทำที่ผิดกฎหมาย เพราะยังไม่มีกฎหมายป้องกันการผูกขาดทางการเมืองที่ควรแก่การศึกษาได้แก่การแปรปรับทางการเมืองมาเป็นหนึ่งส่วนการเลือกตั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพิจิตรในฤดู การเลือกตั้งปี 2538

ข้อ 8 นักเลือกตั้งที่มีฐานะการเงินอันมั่งคั่งอาจลดความเข้มข้นในการแข่งขันในสนามเลือกตั้งได้ ด้วยการจ่ายเงินให้แก่คู่แข่งที่เข้มแข็งที่สุดเพื่อมิให้ลงสนามเลือกตั้งนี้เป็นวิธีการขจัดคู่แข่งอันละมุนละม่อม ซึ่งโดยพื้นฐานอาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้กลไกราคาในการขจัดคู่แข่งทางการเมือง นักเลือกตั้งที่ออกจากสนามเลือกตั้งโดยรับเงินชดเชยแทนจึงต้องชั่งน้ำหนักระหว่างเงินชดเชยที่ได้กับต้นทุนทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ต้องสูญเสียไปจากการสละเก้าอี้ทางการเมืองนั้น ต้นทุนทางเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดก็คือ การสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการสูญเสียอำนาจทางการเมือง ส่วนต้นทุนทางการเมืองที่ชัดเจนก็คือ การสูญเสียโอกาสในการสืบสานสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง เงินชดเชยที่ได้รับจึงต้องมีจำนวนคุ้มกับต้นทุนทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งปวง เพราะการ "ขาย" เก้าอี้ทางการเมืองในลักษณะเช่นนี้มีความเสี่ยงที่อาจเป็นการสูญเสียเก้าอี้โดยถาวร สำหรับนักเลือกตั้งที่เป็นฝ่ายจ่ายเงินชดเชยก็ต้องประเมินแล้วว่า ผลประโยชน์ที่ได้จากการมีอำนาจทางการเมืองคุ้มกับเงินชดเชยที่จ่าย